

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

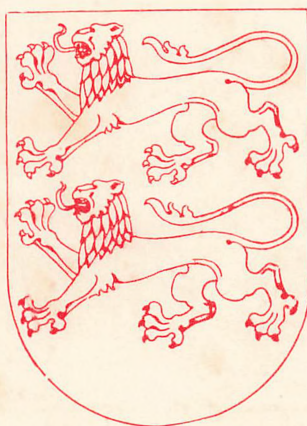
Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk

MAANEDSSKRIFT

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved Claus Eskildsen og H. Lausten-Thomsen

INDHOLD:

- August F. Schmidt:* Ernst Bodenhoffs Skildringer fra Sønderjylland.
Ved J. Raben: Barndomserindringer fra Sønderborg Slot under Krigen 1864.
Gudmund Schütte: Sønderjydsk Sindelagshistorie i en Nødde-skal, fra Arilds Tid og til Nutiden.
Hans Hansen Toft: Forsvundne Oldtidsminder ved Aabenraa Fjord og Genner Strand.

Sønderjydsk Teglintustri

Nordre Fasanvej 217 - København N.
Telf. C. 4520 - Tage 1700 - Tage 1717

Facadesten, flammede Sten, Tagsten, Drænrør
Alle Bygningsartikler

Forlang **Gulvtæpper**

fra

Sønderjydsk Tæppefabrik

A. R. KJÆRBY

Højer

De Forenede Teglværker ved Aarhus. Aktieselskab

Tlf 644. Kontor: Parkalle 15, Aarhus. Tlf. 6444.

Facadesten, Tagsten, Radialsten, glass, Tagsten og Mursten

Paasch & Larsen, Petersen

Aktieselskab

HORSENS

Telefoner: 207 - 807 - 808

Graasten
Teglværk

GRAASTEN

Restaurant

Bryggergaarden - Odense

Byens bedste Spisested

D. I. S.

Skal man til og fra

Sønderjylland

benytter man

Sydfynske Jernbaner

Frøcontoret

(for undersøgt Markfrø)

(Grundlagt 1887)

KOLDING

Pindstrup Mosebrug

SAVVÆRK & EMBALLAGEFABRIK

Telefon Pindstrup { 13
18

Leveringer under Statsfrøkon-
trollens selvvirkende Kontrol.

Antager Frøavlere

Aktieselskabet

Dampmøllen Victoria

Odense

Eriksen & Christensen

Aktieselskab

Korn og Foderstoffer

Esbjerg

Rio Radiatorer

Ribe Centralvarme-
Kømfurer

Ribe Centralvarme-Kamin

Ribe Kakkelovne

Ribe Kaminer

A/S Ribe Jernstøberi

Ribe Telf. 261 (2 Linjer)
Grundlagt 1848

Thisted

Uldspinderi & Tæppefabrik A/S

Per Nielsen

Stenhuggeri

Gravmonumenter

Søndergade 8 o. G.

Horsens

Telefon 963

AKTIESELSKABET

NORDISKE KABEL- og TRAADFABRIKER

KØBENHAVN F.

P. Conradsen

Teknisk Maskinforretning

Telefon 900

Frederikshavn

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

DANSK MASKINOPLAG ^{A/S}

(JØRGEN M. HANSEN)
Åabenraa - Telf. 2044

Sønderjyllands ældste og største Specialforretning i Maskiner
for Landbruget.

Hjørring Papirlager

Telef 522

Hjørring

AKTIESELSKABET

SKARREHAGE MOLERVÆRK

Nykøbing Mors

Sydfyns Frøavl ^{A/S}

Møllergade 88 Telf. 355

SVENDBORG

Midtjyllands Ægekспорт

v/ A. Tornvig-Fensen

Brande

Telefon 84 og 185

Brunkul købes og sælges.

Odense Frøkontor

Odense

*Støt de
sønderjydske Indsamlinger*

Smith & Co. ^{A/S}

Cykler og Cykledele
en gros
ODENSE

GRAM

KOLEANLÆG

Brødrene Gram ^{A/S}

Vojens

Carl J. Ulrich & Søn

Aktieselskab

Haslev - Telefon 600

Bornholms Maskinfabrik, Rønne

Jernstøberi, Maskinfabrik, Bygningsstøbegods

Alsisk Frøavl ^{A/S}

Telf. 18

Sønderborg

Nordisk Trikotagefabrik

Haderslev

Poul Pedersen

Landsretssagfører

Vejle

Vestergaard Poulsen

TRIKOTAGEFABRIK

Telf. 117

IKAST

Aktieselskabet

Skive Markfrøkontor

Frøavl - Frøhandel

Skive.

Telf. 94 2. Lin.

DIPLOM-IS.

Haderslev Telef. 1160

Vejen Telef. 3

Marie Christensen

Hjemmebageri & Conditori
med Thesalon

Kirkegaard & Co A/S

Trikotagefabrik

HERNING

Bispetov - Aarhus
Telefon 1939 - 3222

FYENS DISCONTO KASSE

ODENSE

Stiftet 1846

Danmarks ældste private Bank

Aktieselskabet

Landbobanken i Skive

SALLING BANK

Kontortid: 9—12 og 2—5
Lørdag 9—2.

Telefon 700 . Skive

Aktieselskabet

Banken for Hobro og Omegn

HOLSTEBRO BANK ^{A/S}

Stiftet 1871.

Banken for Skanderborg og Omegn

Kontortid 10—3 Telefon 516 og 517

Skanderborg

Aktieselskabet

AARHUUS PRIVATBANK

Aktiekapital og Reserver ca. Kr. 18 Mill.

Aarhus
Hovedkontor

København
Nygade 1.

SPAREKASSEN FOR ROSKILDE BY OG OMEGN

Stiftet 1833

Telefon 3000 - Kontortid 9-12^{1/2} og 14-16

Spare- og Laanekassen for Hobro og Omegn

HOBRO — Telefon 13

Sparekassen for Skagen og Omegn

Telefon 57

Skagen

Tønder Landmandsbank ^{A/S}

Kontorer i Tønder - Skærbæk - Ballum - Brede - Brøns
Bylderup Bov - Frifelt - Højer - Tinglev - Visby

Sparekassen for

Lyngby og Omegn

Kongens Lyngby.

Aktieselskabet

STRUER BANK

STRUER

Graasten Bank ^{A/S}

Kontortid 9—12 & 2—4

Lørdag 9—1

GRAASTEN

Spare- & Laanekassen for Kolding By og Omegn

Stiftet 1856

Reservefond ca. 1^{1/2} Million

Sparekassen for Haderslev Bys Omegn

Kontortid:

9—12, 2—4. Lørdag 9—1.

HADERSLEV.

Horsens Landbobank ^{A/S}

Kontortid 9^{1/2}-12^{1/2} og 2^{1/2}-4^{1/2}

HORSENS

Sønderjyllands Kreditforening

Haderslev

Reserveret

„B“.

Aktieselskabet

Handels- og Landbrugsbanken

Silkeborg

Telf. 1024 (4 Linier)

Ernst Bodenhoffs Skildringer fra Sønderjylland.

Af August F. Schmidt.

Gotthold Ernst Emil Bodenhoff blev født 16. Marts 1852 paa Jønneval Gaard ved Skien i Norge. Hans Forældre var Forstinspektør, senere Overførster og Kammerherre Frants Emil Bodenhoff (1818-97) og Elise Louise Dorothea von Müller (1822-1901). I 1845 modtog Frants Bodenhoff Stillingen som Forstinspektør over Statholder Severin Løvenskiolds store Skove i Norge. 1847 førte han sin unge Hustru over til det smukke Hjem paa Jønneval, hvor de levede lykkeligt til Efteraaret 1853. Her fødtes Ægteparrets Børn. 1853 blev der tilbudt F. Bodenhoff en Plads som Assistent ved Skovvæsenet paa Jægersborg. Han tog imod Stillingen, og i de følgende Aar havde Familien Bopæl i *Overød*¹⁾ i Nordsjælland. I Efteraaret 1857 blev Bodenhoff konstitueret som kongelig Skovrider over *Aabenraa Skovdistrikt*. Denne Stilling besad han til 1860, da han blev udnævnt til Skovrider for *Stenderup Skovdistrikt* i Nørre-Tyrstrup Herred. Distriktet hørte den Gang til Hertugdømmet Slesvig; men da det var beliggende i dettes nordøstlige Hjørne, overgik det til Kongeriget Danmark ved Fredslutningen 1864, idet Herredet, hvori Stenderup Skovdistrikt findes, bl. a. blev givet Danmark som Erstatning for de jyske Enklaver Syd for Ribe. Kun to Aar af sin Barndomstid tilbragte Ernst Bodenhoff i den dejligt beliggende Skovridergaard; thi efter Sommerferien 1863 blev han sammen med sin noget ældre Broder sendt til *Aarhus* for dér at gaa paa Latinskole. Denne By blev valgt, fordi Brødrene saa kunde bo hos deres Morfader, den gamle General *Frederik Gotthold v. Müller* (1795-1882), der boede paa det smukke Landsted

¹⁾ I *Overød* boede Morfaderen General Müller i den Ejendom, som i vor Tid blev købt af Professor Axel Olrik og som nu beboes af Arkivar Hans Ellekilde (jfr. Holte Juleblad 1935, 14—15). Navnlig i Bogen »Den gamle General« (1914) har E. Bodenhoff meddelt Erindringer fra Bedstefaderens Villa i *Overød*.

Louisenhøj tæt Syd for Aarhus og ud til Stranden. Her tilbragte Ernst Bodenhoff nogle lykkelige Aar hos den udmærkede Bedstefader, der utvivlsomt har medvirket til, at han efter sin Afgang fra Skolen 1869 valgte at gaa Militærvejen. E. Bodenhoff blev nu Rekrut ved 16. Bataillon i Odense og derfra kom han ind paa Officersskolen. Som Sekondløjtnant i Fodfolket (1873) kom han tilbage til Aarhus (20. Bataillon, 1875 Premierløjtnant), derfra 1880 til Livgarden. I denne Stilling blev han den 26. Januar 1883 i Garnisons Kirke i København viet til *Mathilde Emma Camilla Mønster*, født 25. August 1862 i Jægersborg, Datter af Vinhandler Harald Carl Mønster (1811-80) og Albertine Louise Waagepetersen (1826-88). — 1887 forflyttedes Bodenhoff til 21. Bataillon, men i 1890 kom han tilbage til Livgarden. 1901 udnævntes han til Oberstløjtnant og Chef for 12. Bataillon i Fredericia, forflyttedes 1903 til København som Chef for 15. Bataillon, men tog allerede 1905 paa Grund af Svagelighed sin Afsked. 1891 var han blevet Kammerjunker, 1914 udnævntes han til Kammerherre. Bodenhoff var højt dekoreret med danske og udenlandske Ordener. Han henlevede sine Alderdomsdage i *Holte* i Nordsjælland, hvor han døde 1. Februar 1934.

* * *

Ernst Bodenhoffs Forfatterskab er overvejende bygget paa Familiepapirer og egne Oplevelser. Han kom i sit Liv til at staa sin mødrene Slægt nærmest, og selv besad han en stærk og tidlig vaagen Familiefølelse. Han var i særlig Grad præget af Forholdet til sin begavede og fra Karakterens Side fremragende Moder og sin Morfader, General Müller. Af Moderen faar man et sjældent smukt Indtryk ved at læse Bogen: »Et lykkeligt Hjem«, som E. Bodenhoff udgav 1909. Den indeholder Moderens Ungdomsbreve 1847-1853, fra de første Ægteskabsaar paa Jønneval. Brevene lyser af Sjæfuldhed og Lykkefølelse og er prægede af en saa indtagende Ynde, at Bogen med Rette er blevet beundret og læst, saa den udkom i 6. Oplag i 1923.

Opholdet i Dreng- og Knøsearene paa Louisenhøj hos General Fr. G. v. Müller fik ikke ringe Betydning for Ernst Bodenhoffs Forfatterskab. Den gamle Generals udførlige Dagbogsoptegnelser og Breve har Bodenhoff offentliggjort i stort Udvalg i »En Officers Optegnelser« (Museum 1894, II) og i de fire Bøger: »Svundne Tider« (1912), »Hofliv« (1913), »Kongesorger« (1913), »Den gamle General« (1914). Hertil slutter sig Bodenhoffs egne Erindringer fra Louisenhøj og Aarhus, den prægtige Memoirebog »Lyse Minder« (1915) og Sønnen *Willie Bodenhoffs* Uddrag af Ernst Bodenhoffs efterladte Papirer, udgivet 1935 under Titlen: »Den gamle Kammerherre«.

General Müllers elskværdige og diskrete Dagbogsoptegnelser yder

ved deres mange værdifulde tids- og personalhistoriske Træk interessante Bidrag, ogsaa af kuturhistorisk Art, til Opfattelsen af Begivenheder i vort Land i Tiden o. 1800-1850. Af særlig Interesse for Sønderjylland er Bindet: »Den gamle General«. Heri gives Oplysninger om den Tid, Fr. G. v. Müller var Kommandant i *Slesvig*, fra Foraaret 1857 til Foraaret 1860. Fra denne Tid forefindes en Del Breve og Optegnelser fra Müllers Haand, som Bodenhoff med praktisk Sans har udnyttet.

Det er ganske lærerigt at læse Generalens Skildringer fra Slesvig fra de sidste Aaringer i 1850'erne. De supplerer smukt den gamle Feltpræst, *E. Høyer Møllers* Erindringer fra Slesvig og Omegn i samme Tidsrum. Kommandanten og Feltpræsten blev nære Venner, og gensidig omtaler de hinanden i deres Bøger i de smukkeste Vendinger.

Foruden Oplysninger fra Slesvig findes der i »Den gamle General« et godt Afsnit om den Tid (1857-60), det Bodenhoffske Hjem fandtes paa Skovridergaarden *Vesterlund* ved *Aabenraa*. Det er særdeles underholdende at læse Bodenhoffs Barndomsminder fra Aabenraa. Han fortæller om Skolegangen i Hr. Deichmanns private Drengeskole, hvor Klø hørte til Hverdagens Orden. Drengene blev efterhaanden godt hærdede under den barbariske Behandling. Mange af Bodenhoffs Skolekammerater fandt senere deres Grave paa Slagmarkerne i Frankrig 1870. Man hører ogsaa om Skibsbyggeri i Aabenraa, om Markeder, en Badegæst, Cirkus, Rejser til Slesvig, men ikke mindst glæder man sig over de Bidrag, Bodenhoff giver til en Karakteristik af Rhederen *Jørgen Bruhn* (1781-1858), der indførte den amerikanske Skibsbygningsteknik, hvorved Skibsfarten paa Aabenraa tog et stort Opsving. Bruhn var første Gang gift med *Maria Margretha Borsse* (1790-1852), anden Gang med *Elline Conradine Sophia Thomsen*, f. Holdt (født 1810 i Aabenraa). Han blev herved Fader til en stor Børneflokk. De to mindste, Hans og Julle, interesserede Ernst Bodenhoff mest, naar han var dér i Besøg. De sad paa Bruhns Knæ, naar han fortalte dem Eventyr. De havde arvet Faderens Fantasi; og ofte blev han afbrudt midt i »Pandekeguset« eller andre lignende Fortællinger ved, at Hans paa sit Aabenraa-Dansk jublede: »Det var Mæ og Dæ, lille Julle«.

En af de første Dage i Oktober 1860 flyttede Bodenhoffs fra Aabenraa til *Stenderupstrand*, hvor Børnene fik deres sidste og mangeaarige Barndomshjem, det kæreste af dem alle. I »Den gamle General« skildres levende Opbruddet fra Aabenraa og Ankomsten en mørk Aften til det nye Hjem. Det er let at forstaa, at Børnene var begejstrede for, hvad de næste Dag saa her; thi Skovridergaarden ved Stenderupstrand ligger paa et af Danmarks yndigste Steder. Her er det store Stenderup Skovdistrikt (tilhører Staten) paa ialt 1326 Hektar, hvori der findes

de skønnest tænkelige Skovpartier. Faa Hundrede Alen fra Skovridergaarden har man Fænøsund med Fænø og Fænø Kalv i Baggrunden. Da tre lykkelige Barndomsaar var henrundne, blev Ernst Bodenhoff og hans Broder, som vi ved, sat i Aarhus Latinskole. Den nagende Hjemve kom de forholdsvis let over, da de fik et saa godt Hjem paa Louisenhøj hos deres elskelige Bedstefader, som Drengene fik inderlig kær.

Da Krigen i 1864 førte til Besættelse af Jylland, var Drengene i Aarhus naturligvis meget optagne af, hvorledes det stod til for dem i Hjemmet paa Skovridergaarden. Herom er vi nu saa heldige at vide god Besked, idet Ernst Bodenhoffs Moder skrev en Række Breve til Sønnerne og Faderen paa Louisenhøj. Disse værdifulde Breve, der fortæller saa levende om Tilstanden og Stemningen i Skovridergaarden saa vel som andre Steder i Koldingegnen i 1864, har Bodenhoff udgivet i sin første Bog: »Mellem Venner og Fjender« (1897). Ogsaa fra Aarhus er der Oplysninger i denne Bog, idet Udgiveren har indarbejdet sine egne Erindringer i Teksten, yderligere uddybede i »Lyse Minder« (1915), der ligeledes indeholder Erindringer fra Hjemmet ved Fænøsund. Det vil føre for vidt at referere af Fru Bodenhoffs Breve, dertil er de altfor fyldte med Enkeltoplevelser. Kun en Oplysning fra Brev af 23. Marts 1864 skal anføres:

»Igaar havde vi den bitre Ærgrelse og Sorg at se Støtten paa Skamlingsbanke forsvunden. Bodenhoff (ø: Skovrideren) saa dem paa en vis Maade sprænge den i Luften. Han red fra Stenderup hjem, og i det ene Øjeblik saa han Støtten — lidt skjæv forekom det ham — i det næste var den borte. Jeg havde hver Dag set hen til den, om den var der endnu, og den havde derved faaet Affectionsværdi for mig; den tog sig saa smukt ud«.

Bogen slutter gribende med, at den gamle General læser højt for de to Dreng Kong Christian d. 9's Proklamation til Soldaterne, efter at den ulykkelige Fred var sluttet.

Den dybe nationale Sorg prægede i de kommende Aar stærkt Hjemmet paa Louisenhøj saavel som det ved Stenderupstrand, og den danner Baggrunden for Hovedparten af E. Bodenhoffs Forfatterskab. Et umiddelbart og smukt personligt Udtryk for hans Beskæftigelse med 1864-Krigen og dens Følger findes i Skriftet: »Da Danmark var i Vaande« (1909), hvori er meddelt udførlige Uddrag af Rigsdagsdebatten i Anledning af Afstemningen om Fredstraktaten efter Krigen Afslutning 1864. Med tungt Sind maa enhver Dansker læse Rigsdagsmændenes Indlæg. Ogsaa Udtalelser af Christian d. IX meddeles i »Da Danmark var i Vaande«, der giver et værdifuldt Bidrag til danske Stemninger umiddelbart efter den anden slesvigske Krigs Ophør.

Udenfor Bodenholffs sædvanlige Felt, men et Vidnesbyrd om hans humane Forstaaelse er hans sidste Bog: »Dømt til Døden. En Tragedie fra 1864« (1917), der skildrer den ulykkelige Kaptajn A. R. Bjerregaards Fejlgreb under Tilbagetoget gennem Jylland. Bodenhoff har i denne krigsvidenskabelige Studie samlet alle tænkelige Oplysninger om Kaptajn Bjerregaard, der ved *Nybro* nær Skanderborg paa Grund af Sygdom begik en forkert Manøvre, der heldigvis ingen direkte uheldige Følger fik. Ved en Krigsret i *Oksbøl* Præstegaard paa Als 19. Maj 1864 blev han, i Overensstemmelse med gamle barbariske Retsregler, dømt til Døden ved Skydning bagfra (Arkebusering), en Dom, han selvfølgelig senere blev benaadet for. En ikke-militær har vanskeligt ved at se, hvorfor denne Dom blev betragtet som en stor Vanære, og bevirkede, at Bjerregaard endte sine Dage i yderste Armod i Amerika.

Ogsaa om Trearskrigen har Bodenhoff ydet et Bidrag, idet han i Bogen: »En Hverdagshistorie fra 1849« (1898) har udgivet sin Morbroder, Løjtnant *Ferdinand v. Müllers* Breve fra Felten, skrevne til Forældrene. Adskillige af Brevene er afsendte fra Sønderborg og Sottrup. Løjtnant F. v. Müller faldt som tyveaarig foran Fredericia den 3. Juni 1849. Hans Fald var en dyb Sorg for Hjemmet, hvor man med stor Pietet værnede om den unge Mands Minde. Han meldte sig frivillig i 1848, revet med af den Ildhu, det »store Aar« tændte i den danske Ungdom. Hans Breve giver et skønt Billede af en Yngling, der i Forholdet til Moderen »er kærlig og blød som et Barn, men overfor Fjenden staar fast og modig som en Mand«.

* * *

Tilbage er at omtale tre Bøger, der indtager en Særstilling i E. Bodenholffs Forfatterskab, idet de i første Række er byggede paa Rejseindtryk fra Sønderjylland, men ogsaa bærer Vidne om et indgaaende Kendskab til Sønderjyllands Historie, og da navnlig til de to slesvigske Kriges. Den først udkomne af Bøgerne: »Mellem Heltegrave« (1900) er undtagelsesvis i skønlitterær Form. Den fortæller om to danske Officerer²⁾, der i 1899 foretager en Rejse til *Dybbøl* og *Als*, hvor de besøger Hovedparten af de mindrige Steder fra Krigen i 1864 og dvæler ved mange Krigergrave. Der gengives adskillige Samtaler, som de to Officerer har med Folk paa Sundeved og Als. Man faar derved ikke alene krigshistoriske, men ogsaa nationale og folkepsykologiske Oplysninger af Værdi. Bogens bedste Del er utvivlsomt Skildringen af Tyskernes Overgang til Als. Her fremkommer Bodenhoff med mange

²⁾ Af Bogen: »Den gamle Kammerherre« (1935), 79 ses det, at de to Officerer var Ernst Bodenhoff (da Kaptajn ved Garden) og Løjtnant P. Saabye (senere Kommandør i Marinen).

Enkeltoplysninger om Als' Erobring, ligesom han tager Chefen for Panserskibet »Rolf Krake« i Forsvar, idet han hævder, at denne har troet, at Als var tabt, hvorfor han godt kunde sejle bort. Han frifandtes da ogsaa efter Krigen for alle de Anklager, der var rettet imod ham.

»Mellem Heltegrave« er skrevet uden nogen som helst Sentimentalitet eller forløren Pathos, men derfor virker den maaske ogsaa saa gribende og betagende. Bogen værner om Erindringer, som vi bestandig kan være stolte over, tiltrods for at de er knyttet til mørke Ulykkesdage for vor Nation.

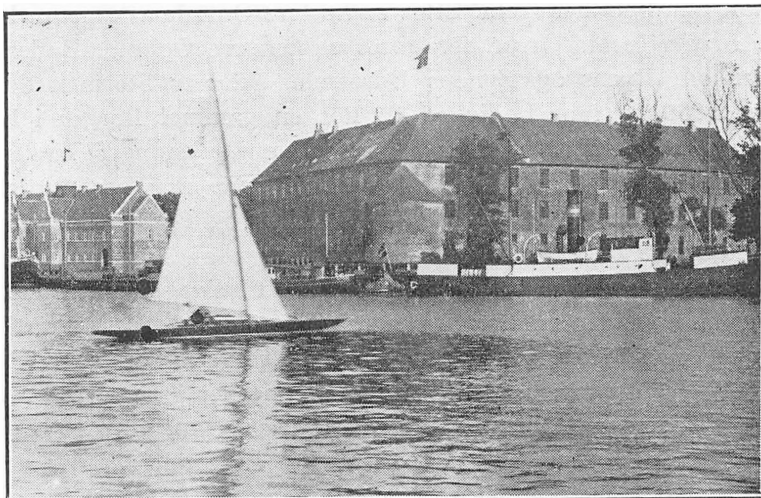
»Fra Dannevirke til Als« (1905) indledes med en Skildring af Forholdene i Byen Slesvig i 1864, hvorefter der fortælles om Kampene ved Mysunde. Stærkt vidner Kapitlet om Turen til Danevirke, hvor følelsesbetonede Betragtninger og faglige, historiske Oplysninger om Begivenhederne, der fandt Sted her i 1864, indgaar en smuk Forening. Bodenholfs udmærkede stilistiske Evner kommer her til deres fulde Ret. Han formaar hyppigt at give karakteristiske Udtryk for Følelser af den Art, som griber ethvert dansk Menneske, der har vandret paa Danevirke eller i Egnen omkring Slesvig. — Bogens sidste og store Halvdel indeholder Beretningen om Besøg paa Dybbøl og Als og Samtaler med Folk her, væsentlig om Krigsbegivenhederne i 1864. Bodenhoff tager Læseren ved Haanden og fører ham rundt i Landskabet til de minderige Steder, fortæller og ræsonnerer, men intetsteds føles hans Oplysninger som Gentagelser fra Bogen »Mellem Heltegrave«. Den militært kyndige og stærkt nationalsindede Mand formaar rigtig at gøre det historiske Stof levende.

Bodenhoff forsvarer de Meza, tager Livet af mange upaalidelige Tendensrygter og fremhæver vore brave Officerers og Soldaters Heltemod paa en Maade, der varmer vore Hjærter selv nu saa længe efter, at de Begivenheder fandt Sted, hvorom Bogen med saa megen Stemningsinderlighed beretter.

Oberstløjtnant Bodenholfs sidste sønderjydske Rejsebog udkom 1910 og bærer Titelen: »Minderige Egne. Skitser fra Sønderjylland«. Rejseruten er denne Gang noget anderledes end den sædvanlige for Turister i Sønderjylland, idet Udgangspunktet er *Tønder*. Efter en Omtale af denne By spadserer Bodenhoff til *Møgeltønder*. *Gallehus* med Guldhornenes Findesteder besøges naturligvis ogsaa. Paa denne Vandring faar han Følgeskab med en Mandsling, der var fortrolig med Egnens rige Folkoverlevering. Af Mandens interessante Snak giver Bodenhoff gode Prøver. Baade her som andre Steder i sine Bøger formaar Bodenhoff at gengive Replikker paa korrekt Sønderjydsks. Han har jo været fortrolig med Dialekten fra sin Barndomstid i Aabenraa. Livligt og malende skildrer Bodenhoff Egnen og Befolkningen,

hvor han kommer frem. Efter en kortere Omtale af *Husum* hører vi om *Frederiksstad*, hvor der gøres et længere Ophold. Boden hoff fortæller om Byens og Egnens Udseende, skildrer Stormen den 4. Oktober 1850 og faar Lejlighed til hos en gammel Borger i Byen, Smedemester Peters, at indhente personlige Oplysninger baade om *Hans Helgesen* og hans Mænd. Boden hoff supplerer her nyttigt *E. Høyer Møllers* og *Hother Tolderlunds* Bøger og Fortællinger vedrørende Kampene om *Frederiksstad* i Slutningen af Trearskrigen. — Fra *Vestslesvig* og *Frisland* rejser Boden hoff til *Kappel* ved *Slien*. Her fortæller han om den skønne Egn og giver en fængslende Fremstilling af Kampen ved *Mysunde* samt Preussernes Overgang over *Slien* i 1864. En fornøjelig Skildring af Folkeliv og Mennesker i *Kappel* gør dette Afsnit af Bogen meget underholdende. Ogsaa *Danevirke* og *Dybbøl* (med *Sønderborg*) besøges paa Rejsen. Det er *Minderne*, der drager ham til *Danevirke*: »*Minderne*, snart lyse og stolte, snart knugende tunge; men aldrig — aldrig uden *Hæder*. Det er jo derfor, at en *Dansk kan* vandre om hernede. Det er jo netop disse *Minder* og *kun dem*, der drager ham hertil; thi *By* og *Egn* og *Folk* er tysk af *Sprog* og i *Sind*, — det kan man ikke undgaa at bemærke. *Jeg kan* ikke rejse hjem fra det tabte Land uden at have kastet et *Afskedsblik* paa den *Del* deraf, der er saa dansk — ja mere dansk end nogen *Plet* herhjemme. *Jeg maa*, inden *jeg forlader Slesvigs Jord*, endnu en *Gang* se den *Banke*, mellem hvis *Grave* *jeg saa ofte* har vandret. *Jeg maa* tale med nogle af de *Mennesker*, paa hvem *Øjet* straal er, naar *Danmarks Navn* blot nævnes og som bevirker, at ens egen *Kærlighed* til *Fædrelandet* vokser sig stærkere, for hver *Gang* man mødes med dem«.

Saa smukt skriver Boden hoff et *Steds* om vore minderige sønderjydske *Egne*, som hans *Bøger* aander saa stærk en *Kærlighed* til. Hans *Rejseskildringer* er det en særegen *Glæde* at læse, naar man selv senere har vandret i de samme *Egne* som den gamle *Officer*, hvis følsomme *Hjerte* og lødige *Personlighed* man modtager et levende *Indtryk* af i hans *Forfatterskab*. Hans *Bøger* bør ikke glemmes. De har stadig en *Mission* at udføre. Ikke alene kan de bevæge ligestemte *Sjæle*, de kan ogsaa vække den *Fædrelandsfølelse*, der slumrer.

Sønderborg Slot.

Barndomserindringer fra Sønderborg Slot under Krigen 1864.

Ved J. Raben.

Toldkontrollør, Kammerraad J. Müller, født i Itzehoe den 25. Maj 1811, var Stabssergent ved Garden indtil 1850. Han deltog i Slaget ved Isted. Efter Krigens Afslutning blev han Toldkontrollør i St. Margarethen ved Itzehoe, hvor han gjorde Tjeneste indtil Krigens Udbrud i 1864.

Da han ikke vilde i prøjsisk Tjeneste, foretrak han at rejse nordpaa, og efter flere overstaaede Vanskeligheder kom han til Sønderborg, hvor han fik et midlertidigt Asyl paa Slottet. Han meldte sig til frivillig Tjeneste og ansattes som Depotforvalter paa Sønderborg Slot. Senere blev han forflyttet til Assens Havn. Efter Krigen virkede han som Toldkontrollør ved Brendøre Toldsted ved Taps indtil 1889. Han var Danebrogsmænd og Indehaver af Krigsmedaillen for begge slesvigske Krige og døde 1893 i København.

Sønnen, Julius Müller, født i Itzehoe paa Faderens Fødselsdag 1858, gik i Statsbanernes Tjeneste. Indtil 1928 var han Stationsforstander i Varde. Han døde 1941 i København.

Julius Müller, der som 6 Aars Dreng i 1864 kom med sine Forældre til Sønderborg, har i 1904 nedskrevet sine Barndomserindringer om Opholdet paa Sønderborg Slot, som her følger:

Haslev Gymnasium - *Kostskole for Dreng*

Eksamensret til Mellemskole-, Real- og Studentereksamen.

Alle Oplysninger ved Henvendelse til

Peter Kæstel, Rektor. Haslev.

KOSTSKOLEN TØLLOSE

1 Times Kørsel fra København. Skolehjem for Dreng og Piger. Udlands-Danskes Børn kan bo paa Skolen i Ferierne. Elever optages fra 7 Aars Alderen. Underskole, Mellemskole, Realklasse.

Marie Hesseldahl.

Louise Højer.

Helsingø Kost- og Realskole

NORDSJÆLLAND

Skolen er beliggende i en smuk skovrig Egn nær Kattegat. Skolebygningen er ny og tidssvarende. Universitetsuddannede Lærere.

Program sendes.

O. Nelsson

Husholdningsseminariet

Ankerhus - Sorø

uddanner Husholdnings- og Skolekøkkenlærere, afholder 5 Mdr.s Kursus for unge Piger fra Maj og Novbr. Plan sendes.

Magdalene Lauridsen.

Stenhus Kostskole

HOLBÆK

Rektor Svend Larsen

$\frac{A}{S}$ Sønderjydsk Frøforsyning

Frøavl og Frøhandel, Aabenraa

Forlang

BULLOX

100% ren Kødekstrakt - Kød-Bouillon-Tærninger
Kvaliteten uforandret de sidste 10 Aar

A/S Dansk Kødekstrakt Co. Aabenraa

Køb dansk Arbejde!

Haderslev Amts aut. Destruktionsanstalt

Telefon Hammelev 32.

Selvdøde og syge Dyr afhentes overalt i Distriktet.

»TAVANNES WATCH« & »ADMIRAL«

er to af de bedste Schweizer
Præcisions-Uhre.

Forlang dem hos Deres Uhrmager.

Snoghøj Gymnastik- højskole

Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.

5 — Vinterskole.

Skoleplan sendes.

Jørgine Abildgaard. Anna Krogh.

Askov Sløjdskole

Efterskole

Maj-Oktober: Piger (14-18 Aar).
November-April: Dreng (14-18 Aar).
Skoleplan og Oplysninger sendes.

POUL VYNNÉ.

Gymnastikhøjskolen

i Ollerup

Højskole for Mænd fra 3. Novbr. til 30. Marts med Lederuddannelse i Gymnastik, Svømning, Idræt, Boldspil og Ridning. Skoleplan med Oplysninger - ogsaa om Amtsunderstøttelse og Hjælp fra Elevforeningen - ved

NIELS BUKH

Københavns Maskinskole.

Statsanerkendt Lærestalt.

Kursus til Maskinisteksaminer, Elektroinstallatørprøven for Maskinister, Maskinpasserprøven, Motorpasserprøven, Kedelpasserprøven, Den kommunale Elektroinstallatørprøve. Program tilsendes, og alle Oplysninger gives ved Henvendelse til Skolens Kontor,

Jagtvej 163, København Ø.

daglig 18-20 (Lørdag undt.)

Aalestrup

Andelsmejeri

Telefon 40.

Reserveret

A. F. J.

ASMUS HANSEN

Kolonial- og Kortevarer
en gros

Haderslev

Dyckjær & Christensen

Fiskeeksport

Ringkøbing

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Sorø Amtstidende

Dagligt Gennemsnits-Oplag
for 2. Halvaar 1942 if. Dansk
Oplagsk. **14.689 Eksempl.**

Akциденstrykkeri — Lystryksanstalt
Clichéfabrik — Bogbinderi
Hovedkontor: Slagelse. Telf. 2000.

Bornholms Tidende

Øens største og eneste Oplags-
kontrollerede Blad.

Telf. 121 Telf. 355
RØNNE

HEJMDAL

Landsdelens Blad

Aarhus Amtstidende

Stiftet 1866.

Grænselandets Liv

møder De i

Tydske Tidende

Syd- og Sønderjyllands
største Blad.

Dybbøl-Posten

Det gamle danske Blad for Als og Sundeved

Silkeborg Avis

Midtjyllands ældste
og største Dagblad
Oplag over 10.000 Eksemplarer.

N. C. Mehlsen, Struer.

Fiskeexport & Røgeri.
Telegramadresse: Mehlsen — Telefon 2

Frederikshavn

Mælkeforsyning

H. C. Hansen

Trikotagefabrik

lkast

Telf. 21

Carl M. Cohr's

Sølvvarefabriker

Aktieselskab
Fredericia

POUL KRØJGAARD

Trikotagefabrik

HERNING

Telf. 406

Th. Hansen

G. M. Forhandler

Søndergade 15 Telf. 311
FREDERIKSHAVN

HUSK VORE CISTERNER

»Phønix Model 33«, »Ideal 1935« og
»Phønix-Duplex« (dobbeltskyllende).

Maskinfabriken Phønix Odense

Aktieselskabet

Odense Kamgarnspinderi

O d e n s e.

A/s Kulkompagniet

A/s De forenede
Kalkværker

MOGENSEN OG DESSAUS VÆVERIER
AKTIESELSKAB

ODENSE

Thisted

SLÆGTSFORSKERENS BIBLIOTEK

»Min Fader maatte flygte fra sit Embede i Holsten, fordi han ikke vilde være prøjsisk Embedsmand. En eller anden Udsending fra den prøjsiske Regering kom da til mit Hjem for at overtage Kassen, Regnskabsvæsenet og Inventaret. Min spøgefulde Moder spillede denne Herre et lille muntert Puds, idet hun tog min beskedne Barnesabel og anbragte den paa hans højre Side, sigende at det var et Embedsvaaben og, saaledes skulde det bæres. Den Gang kostede det mig Taarer, nu kan jeg kun smile ved Mindet og være taknemlig for min Moders Humør; hun kunde saasandt have det nødig under de Forhold, der fulgte.

Vort Flyttegods blev sendt til Kiel med 3 lejede Fragtvogne, men det er endnu i Aar 1904 ikke kommet dertil, saa Udsigterne til igen at komme i Besiddelse af det er ikke gode. Paa en fjerde Vogn sad min Moder med 6 Børn, og denne Vogn naaede lykkeligt til sit Bestemmellessted. Vognmanden sagsøgte os til Betaling af 6 Heste, 3 Arbejdsfjerdervogne og Afsavn af 3 faste Karle, vi anlagde Kontrasag til Betaling af Møbler, Klæder, Dækketøj, Linned m. m., men hverken Vognmanden eller min Fader spandt Silke ved denne Proces.

Paa Sønderborg Slot fandt vi et gæstfrit Asyl, hvor vi slog os ned. Salene var store og høje, lyse og rummelige, men kolde og tomme.

Da vi kom til at bo paa Sønderborg Slot, havde vi ikke det, hvortil vi kunde hælde vore Hoveder; min Fader laante da fra Depotet en Del Tæpper, hvori vi laa indsvøbte rundt paa Gulvet. Men eftersom Behovet af Tæpperne til militært Brug steg, maatte vi af med flere og flere, indtil vi tilsidst maatte rulle 2 Børn ind i et Tæppe. Endelig maatte vi dog bide i det sure Æble og købe Senge og Sengeklæder, et par Borde, nogle Stole, saa — haabede vi — kom vort Flyttegods nok snart. Tilværelsen blev efter denne Beslutnings Vedtagelse ret behagelig, især for mig æventyrlystne Dreng. Jeg kendte hver Krog i hele Slottet for ikke at tale om enhver af dets Beboere, og stor var min Glæde, da jeg af min Fader fik Lov til at modtage en storartet Invitation: jeg skulde sidde foran paa Sadlen hos en Ordonnants, der skulde ride til Nordborg. Vi skulde være tilbage samme Dags Aften, men til stor Bekymring for min Moder og til endnu større Glæde for mig varede Turen i flere Dage, jeg tror hele 4! Jeg frøs og sultede paa Turen, faldt ofte i Søvn og var umaadelig træt af denne uvante Befordringsmaade, men Mindet om denne Rejse er mig langt dyrebarere end Erindringen om mine senere Ture til Middelhavet, i Alperne og langs Rhinen.

Vor Viktualiekælder paa Sønderborg Slot var ofte sørgelig tom, og til andre Tider bugnede den af Fødevarer for lange Tider, det gaar jo altid op og ned i Krigstider.

Nogle Slægtninge i Mecklenborg havde engang glædet os med det lækreste, røgede Gaasebryst, Leverpølser, et par røgede Skinker m. m.,

— alt, hvad der kommer fra det kære Mecklenborg er fedt og røget — og jeg lille 6 Aars Dreng havde allerede ved hyppige Savn lært at fryde mig ved Synet af saadanne herlige Madvarer i vor rummelige kolde Kælder. Jeg viste mig overordentlig villig til at hjælpe min Mor med at bære op fra eller bringe noget ned i Kælderen.

Men oh Vé! En Nat forsvandt al denne Herlighed pludselig, og desværre uden Medvirkning af Mor, mine Søkende eller mig. Flere Aar derefter fortalte min ældste Søsters Mand om et herligt Maaltid, han og hans Soldaterkammerater havde holdt paa Slottet, hvor de i en Kælder havde »fundet« de Madvarer, uden Helten efter sigende intet er.

Tornystrene blev fyldt med Ting, som de vist næppe havde rummet før, og man vil ikke fortænke Mor i, at hun nu, da hun fik vort Tab opklaret, gjorde sin Ret gældende som Svigermoder; min stakkels Svogers Øren sved længe efter ved Mindet.

Min Moder og mine voksne Søstre gjorde, saavidt jeg nu kan skønne, megen Nytte som Sygeplejersker i Sønderborg. Ude i Sneen var der anbragt en Vaskekedel, hvori de kogte Øl til de forkomne Soldater. Hvor Øllet kom fra, var der næppe nogen der vidste, vor Oppasser kom som oftest tilbage baade med Øl, Sukker og Pengene, som han havde faaet med til at købe for.

Naar de Saarede blev transporteret op paa Slottets Lazaret, havde Lægerne en ikke ringe Støtte i min Moder, men for mig 6 Aars Purk var det en Svir uden Lige. Jeg havde jo ikke Forstand paa, hvad der i Virkeligheden foregik; klædt i stram militærisk Uniform med Sidevaaben, Fane og Gevær marcherede jeg op ad Trapperne foran de sørgelige Optog, og navnlig erindrer jeg engang, at jeg maatte lægge Fane og Gevær fra mig for at bære en afskudt Arm, hvis Ejerman fulgte bag efter, liggende paa en Baare. Denne saarede blev min Ven — hans Navn har jeg glemt, men mine hyppige Besøg ved hans Smertensleje indprentede hans Ansigt saa tydeligt i min Erindring, at jeg nu, 40 Aar efter, vilde genkende ham, hvis jeg pludselig stod over for ham.

En Gang, medens det skortede værst paa Levnedsmidler, saavel til Militæret som til de Civile, kom der pludselig, uventet en Vogn med Kiks og Hvedebrød til de saarede, der laa paa Sønderborg Slot.

Nogle Soldater havde nysgerrige og ved at skære et lille Hul i Presenningen set, hvad Vognen indeholdt. Efter en kort Raadslagning blev Hullet gjort større, og jeg saa, at de fyldte deres Brødpose af Vognens Overflod, men de havde ikke gjort Regning paa mig og min Harme paa mine stakkels saarede Venners Vegne. Jeg opsøgte skyndsomt min Fader, der med den flade Klinge afstraffede dem for deres uforsvarlige Røveri fra deres lidende Kammerater.

Dagen efter stod min Fader med en Kikkert for Øjet nede ved Havnen

og spejdede efter et ventet Skib, der skulde bringe Proviant og Lazaretinventar. Pludselig fik han et Stød i Ryggen og gik paa Hovedet ud i Vandet; med Kikkerten i Haanden svømmede han dog roligt hen til det nærmeste Slæbested og stillede sig, uden at sige et Ord eller se efter de ham omgivende Soldater, atter paa den forrige Udkigspost.

»Det var kun et »Tak for Mad« for igaar«, sagde han til mig, da jeg beklagede ham, og jeg beundrede højlig den Ro under en saadan Begivenhed, der jo stod i et helt andet Lys i mine Barneøjne.

Hvor Soldaternes Commisbrød smagte mig! Jeg havde ikke de lækre Sager, som jeg ikke med Glæde byttede bort med Soldaterne for et Stykke af deres Brød. Mine fleste Maaltider spiste jeg i deres Selskab, og mangen en Handel blev der slaaet imellem os, ikke altid til min Fordeel, men desto mere til min Fornøjelse.

Da vi flyttede til Sønderborg, kneb det meget for mig med det danske Sprog, som jeg jo burde kunde tale med »Jenserne«. I Holsten havde jeg kun lært danske Stumper; min Yndlingssang var den bekendte »Schleswig-Holstein meerumschlungen«, og den passede ikke saa godt i de forhaandenværende Omgivelser paa Sønderborg Slot. Den kostede mig derfor i Begyndelsen mangen et Rap med en Pisk eller en Stok, indtil Folk lærte mig at kende og jeg lærte at beholde denne Sang for selv.

En Soldat fra Svendborgegnen blev nu min første Sanglærer. Han kunde selv et par Vers af »Den tapre Landssoldat« og en lang og sørgelig Vise om en Træskomand, der elskede haabløst eller havde en eller anden lignende Modgang, der foranledigede ham til at slaa sig til Drik. Nu husker jeg ikke Enden paa Visen, men den kostede Fynboen Taarer og mig megen Sved, inden jeg lærte nogle Vers udenad. Melodien gik det bedre med, da Fynboen havde en ren klar Stemme, der lød fortrinlig i Slottets lange Gange.

Denne Fynbo maa have været en ældre Soldat, thi han var gift og fortalte mig, at han havde en lille Dreng, der hed Julius ligesom jeg, og denne Omstændighed var sikkert Grunden til, at han holdt saa meget af mig.

Det skulde glæde mig, om disse Linier skulde komme ham for Øje, han kan sikkert huske sin lille lærvillige Elev ligesaa godt, som jeg kan huske min kærlige Lærer. Ved Afrejsen fra Sønderborg fik haa mit Portræt med min egenhændige Underskrift, men maaske hviler det i »slesvigsk Jord« sammen med sin Ejerman og er maaske aldrig naaet over til Fyn til hans kære Hjem og hans lille Dreng. I saa Fald sender jeg min Navnefætter en sidste Hilsen fra Fader og hans Faders lille Ven«.

Sønderjydsk Sindelagshistorie i en Nøddeskal, fra Arilds Tid og til Nutiden.

Af Dr. phil. Gudmund Schütte.

DET er en gængs tysk Lære, at indtil henimod 1848 fandtes der intet udtrykkeligt dansk Sindelag hos Sønderjyderne, — de kaldte sig selv »Holstenerere« etc.; først fra omkring 48 blev Danskhed kunstig indpumpet av »inseldänische« Agitatorer. Forf. til nærværende Oversigt har selv været smittet av denne Tro. Det er i Virkeligheden en tåbelig Overtro. Ingen Landsdel har gennem Tiderne viist større Troskab mod Danskheden end netop Sønderjylland. Som Figura udviser, nemlig nedenstående Liste over Kendsgærninger.

1. Sagn. Sønderjyllands Sagn er fra Arilds Tid (dvs. fra den sammenhængende historiske Tids Gry) udpræget danske, ja, dansknationale, hvad Müllenhoff i Fortalen til sin store Sagnsamling S. V. også lader gælde ialfald for Nordslesvigs Vedkommende. Der findes et halvhundredede dansknationale Sagn, om Uffe, Dan, Frode, Holger Danske osv. osv., — næppe et eneste ægte tysknationalt eller danskfjendtligt, når bortses fra de ikkedanske Nordfrisers Område. I Spidsen står Uffesagnet, oprindeligt engelsk, men eftertrykkelig omdansket, sagtens i 9-10de Århundrede, da det frankiske eller det tyske Rige truede med farlige Angreb. Helt enestående er Forekomsten av den danske Kongerække fra Dan til Valdemar Atterdag i Visen »Dansk Kongetal«; den har ikke noget Sidestykke i Kongeriget.

2. Litterær Virksomhed. Uffesagnets Fortæller er den første nationaldanske Forfatter i Sønderjylland, 9de eller 10de Århundrede. Så følger den fanatisk danske Rydårbogsmand, 13. Årh.; Digteren av den sundvedske Fornvise om den gæve Ridder Iver Ottosøns Sammenstød med Holsteneren Hr. Buske, 14. Årh., og Digteren av Fornvisen »Dansk

Kongetal«, 14. Årh. (se ovenfor). Sønderjydsk er sikkert også Digteren av den latinske Klagesang om Danmarks Ulykke fra 1329. I 16. Årh. yder Sønderjylland Salmedigteren Hans Thomesen, i 18. Årh. den store Salmedigter Bisp Hans Adolf Brorson, Juristen Andreas Højer, Kunsthistorikeren Zoëga i 19. Årh. Historikerne A. D. Jørgensen og P. Lauridsen, Biskop Martensen, Juristen Henning Matzen.

3. Stadsretter. Alle Stadsretter på Østlandet, Slesvig 1200, Flensborg 1284, Åbenrå 1335, Haderslev 1292, har dansk Grundlag; Texterne fra Flensborg og Haderslev har også dansk Sprog; danske Flensborg-Tillæg 1295 og 1331. Kun Tønder Stadsret 1243 stammer fra Lybæk. Værd at mærke er, at Åbenrå Stadsret skelner mellem »dansk og fremmed Øl«, altså regner det danske for det nationale, og at Haderslev Stadsret omtaler Festligholdelse av den danske Nationalsejr 15. Juni 1169, »da Kongen vandt Rø (Rygen)«.

4. Knudsgilder. Av Slesvig Bys danske Borgersamfund »Hetslaget« (Løfteforbundet) fremgik Knudsgildet med Knud Lavard som Værnehelgen; det bredte sig til Flensborg, Åbenrå, Haderslev og over hele Kongeriget. Dærimod savnes det syd for Ejderen; det er med andre Ord nationaldansk, Danmarks første Nationalforening. Flensborg Knudsgildes Skrå (Vedtægt) foreligger på Dansk med Stadfæstelsesbrev fra Kong Knud Valdemarson.

5. Dansk Folkesind udtrykt i Gærningen. 1412 sværger Flensborg Råd og Menighed Troskab til Dronning Margrete og Kong Erik av Pommern. Demonstrativt sværges på Dansk; Byens Forretningsprog var dengang ellers blevet tysk.

1421, 4. August deltager Slesvig Bisp med Kapitel og Flensborg, Åbenrå og Haderslev Byråd i det av Erik av Pommern iværksatte Folkevidnesbyrd om Sønderjyllands Stilling og hævder et dansk »for evig udelt«. Med Eftertryk fremhæves gentagende Landsdelens danske Sprog; Vidnesbyrdet er med andre Ord en Forløber for Nutidens nationale Folkeavstemninger og en Protest mod de holstenske Grevers folkefjendtlige Magtpolitik; dets Sigte blev delvis indfriet ved Avstemningen 10. Februar 1920.

1427-30 kæmper Flensborringerne med Næb og Kløer med på dansk Side mod Holstenerne; deres By falder kun ved Forræderi av en tysk Flensborring.

1523, da den nørrejske Adel avsætter Kong Kristian II og kårer hans tyske Onkel Hertug Frederik, søger Bønderne på Urnehoved Ting ivrig til støtte Kongen; Åbenråingerne forsvarer hans Sag med Våben i Hånd; fra Flensborringerne foreligger et dansk Troskabsbrev.

1627-44, under Tredveårskrigen, kæmper Angelboer og Alsinger med for Danmarks Sag, skønt den holsten-gottorpske Hertug svigter sin

danske Lensherre og påbyder sine Angelboer at holde sig i Ro; nord-slesvigske Matroser vinder Hæder i Søslaget på Colberger Heide.

1659 udmærker 5 Sønderjyder sig i Svenskekrigen: Borgmester Hans Nansen, Feltmarskalk Hans Schack, Ritmester Hans Schröder Løvenhjulm, Ridefoged Hans Roostgaard, Ridefoged Lorenz Tuxen. (Schack, Schröder og Tuxen er Angelboer).

1661 protesterer Hanved Menighed »med Jammer og Veklagen« mod kgl. Superintendent Stefan Klotz' voldelige Fortyskning av dens Kirke.

1667 protesterer Bønderne Hans Diderichsen og Thomas Jepsen mod Brug av tysk Retssprog på Gram Herredsting, og Herredsfoged Jep Andersen giver dem Medhold.

1667-97 kæmper Ærkedegn Paul Sass i Haderslev en ufortrøden Kamp mod tre indvandrede rigstyske Kirkeherrer, der chikanerer ham og endog vil forbyde ham at sige Nadverordene på Dansk.

1707, 1714, 1737 forekommer Protester mod tysk Retssprog.

1713 er Flensborgkøbmanden Frands Böckmann virksom med at avsløre den holsten-gottorpske Regerings Landsforræderi under den nordiske Krig.

1735 protesterer Sundved Menigheder i et dansk Klageskrift mod, at Hertug Friedrich von Glücksburg har indført delvis tysk Kirke- og Skolesprog.

1739 udkommer Biskop Hans Adolf Brorsons danske Salmesamling »Troens rare Clenodie«, der skal avhjelpe den Utilbørlighed, at man til dansk Gudstjeneste synger tyske Salmer.

1750 får Hyrup Menighed i Angel avsat den indvandrede Saxer Pastor Christoph Fischer, der fra Prædkestolen har tordnet: »Har jeg ikke villet lære jer Djævlepak og Helvedesbrande Tysk? Men hvad hjælper det? Dette Djævlepak bliver ved sit tåbelige danske Sprog«.

1790 deltager Sønderjyden Kaptajn Werner Abrahamson i den københavnske Holger-Danske-Fejde, som er rettet mod Tyskeriet i Kongeriget. Efterdønninger av Fejden når over til Haderslev Latinskole.

1831 imødegår den fra Flensborg stammende Professor Chr. Paulsen i Kiel Nordfriseren Uwe Jens Lornsens separatistiske Program. Paulsen er den første statsretslig kæmpende Sønderjyde; han har, som Holsteneren v. Hedemann Heespen siger, »opdaget den nordslesvigske Bonde«; hidtil var Bonden jo regnet for Tyskhedens svorne Træl.

1836 kræver den nordslesvigske Bonde Nis Lorenzen Genindførelsen av det 1833 helt avskaffede danske Retssprog i Nordslesvig; Kravet gennemtvinges 1840.

1838 stifter Haderslevkøbmanden P. Chr. Koch det første danske Blad i Sønderjylland, »Dannevirke«.

1839 følger Urmager Fr. Fischer efter med et Ugeblad i Åbenrå,

senere kaldet »Freja«. Om ham siger en Modstander: »Fischer er en rasende Dansker, så hvis Basunen på Dommedag ikke blæser på Dansk, står han ikke op av Graven«.

1842, 11. November, talte Haderslevkøbmanden Peter Hiort Lorenzen Dansk i Slesvig Stændersal og »vedblev at tale Dansk«.

Dette er det egentlige Banebrud. Fra nu av myldrer de danske Tilkendegivelser således, at de ikke kan medtages i en kort Oversigt som denne.

6. Sejerherrer i Treårskrigen. De tre danske Hovedsejerherrer er alle Sønderjyder: Hedemann ved Bov, Bülow ved Fredericia, Krogh ved Isted. Sønderjyde er også Sejrenes Forherliger, Billedhuggeren Vilhelm Bissen, Skaberen av »Den tapre Landsoldat« og »Istedløven«.

7. Samlet Skudsmål for det nordslesvigske Landsfolk. Sandhedskærlige slesvig-holstenske Lokalebedsmænd giver i »Schlesw.-holst. Zeitung« 20. Marts 1849 det samlede nordslesvigske Landsfolk et glimrende Skudsmål for urokkelig dansk Troskab.

8. En Stikprøve av anden Art. Halfdan Høgsbro, »Kirken i Grænselandet«, S. 26, giver følgende Hjemstavnsstatistik over Præsterne i Nordslesvig 1920: 68 Nordslesvigere, 25 Sydslesvigere, 4 Holstenere, 9 andre tilvandrede Tyskere. Det fremgår hærav, at Nordslesvig på Grund av sin Danskhed må have virket ualmindelig avskrækkende på alle Rigtyskere, der ikke stammede fra selve Landsdelen.

9. Claus Eskildsen viser i sin epokegørende Bog, »Den sønderjydske Befolknings Slægtsforbindelser«, 1942, at Folk i Nordslesvig aldeles avgjort foretrækker Ægtefæller fra selve Landsdelen eller fra »det gamle Land«. I Sydslesvig søger man noget mere mod Syd, hvad der er forståeligt efter Århundreders stærke tyske Påvirkning. Men det danske Nordslesvig kender intet til »slesvig-holstensk Ægteskabspolitik«. Selv Hjemmetyskerne tager Del i denne Hældning mod Nord. Det er Supplement til Høgsbros Statistik.

Kort sagt, fra Arilds Tid og til Nutiden klinger Løsenet:
Hær, hær, Danmark!

Forsvundne Oldtidsminder

ved Aabenraa Fjord og Genner Strand.

Af Hans Hansen Toft, Barsmark.

For godt 100 Aar siden fandtes i Madskov ved Genner Strand et mærkeligt Oldtidsminde. Det var tyve Sten, hugget i Form af Skibe og sat i en aflang Kreds med et større Skib i Midten. De blev af Almuen kaldt Danebrogsskibene.

I 1670 omtales de i Provst Trogillus Arnkiels Bog »Monumenta Cimbrica«. Sagnet fortæller, at Engen Møllekær, der i gammel Tid skal have heddet Gennor og hvorefter Byen Genner skal have Navn, i Oldtiden var en Indsø, som med en smal Rende stod i Forbindelse med Genner Fjord. Dette Nor tjente som Havn for Vikingskibene. Bo Baad, der var Styresmand for Genner Havnelag, havde sin Borg paa Vestenden af Kalø. Stedet kaldes endnu paa Mejers Kort fra 1641 for »Kalø Vold«.

Venderne hærgede dengang vor Hjemstavns Kyster. Men da fremstod en Mand, som bragte Uvæsenet til Ophør, det var Knud Lavard, der blev Statholder i Sønderjylland. Han indsatte Styrismænd for Havnelagene i Sønderjylland. Styrismændene holdt Udkig, og naar Fjenden viste sig, tændtes Blus paa Bakkerne.

Paa Knivbjerg holdtes Udkig af et Vagthold; herfra kunde Fjenden øjnes langt borte. Bakken blev efter Knud Lavard kaldt »Knudsbjerg«, den østligste Pynt af Løjt Land fik af samme Grund Navnet »Knudshoved«. Navnet Knudsbjerg blev efterhaanden i Folkemunde til »Knivsbjerg«.

En anden Skibssætning laa i Marken »Skovskifte« mellem Elsholm og Spramshus paa Løjt Land. Den findes nævnt i gamle Topografier. Af dette Oldtidsminde er der endnu et Par store Bautasten tilbage. Det var ifølge Sagnet sat af Styrismand Bent Krag paa Blaasholm, der var Styrismand for Aabenraa Havnelag.

I Krigstilfælde maatte hvert Havnelag møde med 20 Skibe og det tilsvarende Mandskab. Saa var det i Aaret 1219, at Valdemar Sejr foretog det mindeværdige Togt til Estland, hvor Danskerne vandt Sejr ved Lyndanis, og hvor Danebrog faldt ned fra Himlen. Til Minde om denne Sejr blev saa »Danebrogsskibene« sat.

Jydsk Grundejerkreditforening

Herning.

Udlaan: $\frac{1}{4}$ 1942: 219.584 900 Kr.

Reserver: $\frac{1}{4}$ 1942: 10.550.815 Kr.

MORSØ STØBEGODS.
AKTIESELSKABET
N. A. CHRISTENSEN & CO.
KONGELIG HOFLEVERANDØR
NYKØBING MORS

SPAREKASSEN FOR THISTED AMT

Stiftet 1829

Telefon 2 og 502

Kontortid 10-12 og 14-17

Andelselskabet
De forenede Mejerier

Aarhus

Ny jydsk Kjøbstad-Creditforening

Telefoner 4046 - 4047 - 4048

Aarhus

Aktieselskabet
Vejle Textilfabrik

Holstebro og Omegns Spare- og Laanekasse

Stiftet 1827

Jørgen Storm
Kolonial en gros
og Ægekспорт
Hjørring

Ringsted Jernstøberi og Maskinfabrik

Aktieselskab

R I N G S T E D

N. C. Kloster
Haderslev
Telf. 210 - 211

Skagen Kul & Trælastforretning

Støt de
sønderjydske
Indsamlinger

A/S H. C. Møllers Sæbefabrik & Oliemølle
A A R H U S

Grundlagt 1829.

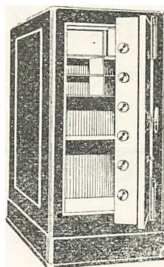
Telf. 9800

Prima blød Sæbe, Linolie og Fernis.

Dansk
Eternit-Fabrik
A/S

Telefon 4800

M. H. JÆGER
Aarhus Pengeskabsfabrik
Grundlagt 1894
Fabrik for **Pengeskabe,**
Panserdøre, Boxanlæg

A A L B O R G

HORSENS HAVN

- ◆ *Mange moderne Stykgodskraner.*
- ◆ *7,00 m Vanddybde.*
- ◆ *Havnen kan besejles Dag og Nat.*
- ◆ *Store Arealer ved Kaj og Jernbanespor ledige til Udleje.*

A/s Neumann & Zimmermann

Kanalvej

Lyngby

Hans Jensens Eftf.

Trikotagefabrik

IKAST

Glud og Marstrands Fabriker

Aktieselskabet

Uplandsgade 20

DANIA

GASAPPARATER

OG GASOVNE

Mest besparende Fabrikat

Jydsk Trikotagefabrik A/S

IKAST

IKAST SKAANERFABRIK

P. Chr. Mikkelsen

IKAST

NIELS LARSEN'S

TRIKOTAGEFABRIK

Hammerum

Hede Niensens Fabriker A/S

Cykler - Cykledele - Radio

Horsens

Aktieselskabet

SIMON BRØND & CO.

Barnevognsfabrik

Vejen

VEJEN

TRÆLASTHANDEL

Aktieselskab

Telefon 47

Tønder Mejeri

Telefon 186

Herning.

JESPER NIELSEN

TRICOTAGEFABRIK

HERNING

Thisted Jernhandel

v/ Chr. Homann

THISTED

Reserveret

S. S. V.

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Aktieselskabet

Motorfabriken „Frederikshavn“

Det rigtige Sted for Indkøb af moderne
Trikotage er hos

M. MADSEN A/S

Vestergade 7 — Silkeborg.

Støt dansk Industri

M. Jørgensen, Frøavl & Frøhandel

Grejsdalen A/S. Vejle.

KURANSTALTEN
Gl. Skovridergaard
 V. STARCKE
 OVERLÆGE
 AABEN HELE AARET
SILKEBORG
 FORLANG
 PROSPEKT
 TLF | 514
 515

Oscar Christensen

Kolonial en gros

Kolding — Varde — Haderslev — Aabenraa

N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør

Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Taga 1700 og 1717

KØBENHAVN

Adda

Korsetterne virker slankende,
siddet eminent og er beha-
gelige i Brug.

TELF. C 13186

KRYDSFINER-HANDELEN

**HYLTBRO 5
KØBENHAVN
N.**

A/S P. SCHOU & CO

TRÆLASTHANDEL

Kolding

(Grundl. 1840)

A. Schjøth

Rør & Sanite

Vejle

N. P. Hansen & Co.

Spedition — Kontrol
og Pakhusforretning
Odense

Aktieselskabet

Helsingørs Væveri

Helsingør.

Textilfabriken

ved Joh. Pedersen

Helsingør.

Frederikssund

Savværk- og Pakkasefabrik

L. Christensens Sønner

Telf. 240

Frederikssund

„CIMBRIA“

Tømmerhandel A/S

Aabenraa

Trælast - Bygningsartikler

Støbegods

Tlf 2006 - 2007 - 2008

SLEGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Achton Friis

De Danskes Land

I-III

„De Danskes Øer“ — „De Jyders Land“ — „Danmarks store Øer“
i samlet Udgave.

Et rigt illustreret Størværk i tre store Bind. Indbundet i Vælskbind af Førkrigs kvalitet. 156 Kr. Kan betales i nemme månedlige Rater. 1. Bind foreligger nu, 2. Bind udkommer i Begyndelsen af 1944, 3. Bind i Foråret 1944.

Udsolgt fra Forlaget. De fleste Boghandlere har dog endnu Eksplr.

G Y L D E N D A L

^{A/s} Chr. Boldsen's Eft.

RANDERS

Telf. 19.

Mathias Brynnum

S. A. Hasselbalchs Eftf.

RANDERS

^{A/s} Chr. H. Nielsen jun., Hjøring

— Forretningen grundlagt 1874 —

Korn - Foderstoffer - Kunstgødning - Kul m. m.

^{A/s} L. Lange & Co.

Svendborg Jernstøberi

Svendborg

Hovedkontor:

Selskabets Ejendom

Vesterbro 18 . Aalborg

VEJLE STØBEGODS

C. M. Hess Fabrik A/

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

absolut

ABSALON

naar Forsikring skal tegnes